

Előszó

„A tudomány? Végül is mi más lenne, mint hosszú és rendszerezett kíváncsiság?”

André Maurois

VII. osztályban beléptél a kémiai kísérletek lenyűgöző világába, amelyeknek a kémiai laboratórium adott otthont. Megismerkedtél az atomnak nevezett parányi részecskével, amely az anyag alapvető alkotóeleme, tehát magát az Univerzumot is alkotja. Felfedezted, hogyan kapcsolódhatnak az egyes atomok egymáshoz, hogy azt a sokféle vegyi anyag létrehozzák, amelyek a környezetünket alkotják- vegyi anyagok, amelyeket megtanultál elnevezni, és megkülönböztetni egymástól.

VIII. osztályban tovább fogsz haladni a környezetünkben állandóan lejátszódó jelenségek felfedezésének útján, ezek járulnak hozzá világunk állandó változásához.

Kérdéseket kell megfogalmaznod, és válaszokat kell keresned rájuk, kutatnod és dokumentálódnod kell, fel kell fedezned a kémia jelentőségét hétköznapi életünk legkülönbözőbb területein. Megtudod, hogyan sikerül a növényeknek viszonylag állandó összetételű légkört fenntartani, amely az élet körforgását biztosítja a bolygónkon. A kémia órákon fel fogod ismerni a kapcsolatot az élettelen, ásványi világ valamint a növények és állatok világa között. Elsősorban , hogy milyen jelentősége van bizonyos kémiai elemeknek az élő szervezetek normális életműködéseiben. Megtanulod felismerni az ember által a környezetben okozott károkat, a környezet túlzott kiaknázásának következményeként. Belátást nyersz azokba a problémákba, melyekkel ezek miatt jelenleg az emberiség küzd. Rá fogsz jönni magad is, hogy itt az idő: az emberiségnek egyesült erővel kell megoldást találnia a környezetszennyezés által okozott károk enyhítésére, a globális felmelegedésre, a talaj túlzott kihasználására. Rá fogsz jönni, hogy a megoldás mindegyikünk kezében ott van: kis vagy nagy cselekedetekkel mindannyian hozzájárulhatunk a csodálatos élővilág, a Kék Bolygó megőrzéséhez és védelméhez

A szénatom

Diákok a kémiai laboratóriumban

A környezet szennyezése

Jegesmedvék a természetess élőhelyükön

A Szerzők

A tankönyv tartalmazza:
A nyomtatott változatot
+ Digitális változatot
 hasonló a nyomtatott változathoz, de tartalmaz még majdnem 100 multimédiás, interaktív tanulási tevékenységet (MITT)

- 📍 **Statikus MITT**, aktív részvétel és irányított megfigyelése egy szemléltető illusztrációnak.
- ▶ **Animált MITT**, video vagy rövid animáció.
- 👉 **Interaktív MITT**, gyakorlat vagy játék formájában, amelyet követően a diák azonnali visszajelzést.

A tankönyv egy didaktikai modellt képez, amely megfigyelésen, felfedezésen, elemzésen és értelmezésen alapszik. A kémia, lévén alkalmazott tudomány, a diákok által sokkal könnyebben elsajátítható kísérletek és az ezeket követő **személyes megfigyelések** révén.

A tankönyv ügyesen ötvözi a tantárgy klasszikus és modern tanítási módszereit, felhasználva a digitális technológiát, amely vonzóbbá teszi azt a diákok számára.

Kísérletezve és megfigyelések révén a diák fel fogja ismerni a kémia jelentőségét a hétköznapi életében.

A tankönyv szerkezete: A megismerés izgalmas útvonala

A fejezet, tanulási egység szerkezete: A fejezet, tanulási egység kezdete +

A lecke szerkezete: Összefüggő és hatékony tanulás útja

<p>! Már tudod</p> <p>A már ismert fogalmak rövid áttekintése, amelyekre szükségszerű lesz a tanulás során.</p>	<p>📍 Új ismereteket szerzel</p> <p>Új ismeretek megszerzése,</p> <ul style="list-style-type: none"> • megfigyeléssel (Figyeljük meg); • kísérletezéssel (Kísérletezzünk); • kutatással (Kutassunk); • csapatmunkával (Dolgozzunk) 	<p>✓ Jegyezd meg!</p> <p>A könnyebb megjegyezhetőség érdekében összegzi a lecke főbb fogalmait.</p>
--	--	--

A kémia világának megismerése 4 tanulási egység, azaz fejezet, keretén belül történik:

- 1 Vegyületek kémiai átalakulásai. Sztöchiometriai számítások reakcióegyenletek alapján** – a diák megismeri a kémiai reakciókat at és azokat a számításokat, amelyek a kémiai reakciókon alapulnak. Alkalmazza az ismereteit számítási feladatok során.
- 2 Reakciótipusok. Egyesülési reakció. Bomlási reakció** – a tanuló megismeri a reakciók típusait, meghatározza az egyesülési és bomlási reakciókat, számos példa segítségével. A példákat kísérletek sokasága és gazdag szemléltető anyag kíséri.
- 3 Reakciótipusok. Helyettesítési reakció. Cserebomlási reakció** – a diák megismeri a helyettesítési és a cserebomlási reakciókat, a rendkívül gazdag szemléltető anyag segítségével.
- 4 A kémia jelentősége az életünkben** – a diák az élet és a kémia kapcsolatáról tanul, hogyan alkalmazhatóak az elméletben elsajátított fogalmak a gyakorlatban, és milyen jelentősége van a hétköznapi életben számos reakciónak valamint vegyi anyagnak.

a 4 fejezetben

tanulási-tanítási tevékenységek + projekt + értékelés / önértékelés

a 6 didaktikai lépésben

Alkalmazd!

- A tanulási-tanítási tevékenység során elsajátított tudást alkalmazó itemek
- Játék és kémia
- Portfólió

TUJTAD-E?

Rövid információk a tanult reakciókkal vagy vegyületekkel kapcsolatban.

HA SZERETNÉL TÖBBET TUDNI...

Információk, amelyek segítik a diákot a tanultak alaposabb elsajátításában, valamint azok hétköznapi alkalmazhatóságára vonatkozóknak.

	Oldalszám	Leckék
1 FEJEZET Vegyületek kémiai átalakulásai. Sztöchiometriai számítások kémiai reakciók alapján	8	Ismétlés. Év eleji felmérő
		Kémiai reakciók. Reakcióegyenletek
	14	L1: Reakcióegyenletek
	16	L2: Az anyagmegmaradás törvénye
	18	L3: A reakcióegyenlet. Az atommegmaradás törvénye
		Sztöchiometriai számítások kémiai reakciók alapján
	20	L4: Kémiai reakciók sztöchiometriája
	24	L5: Sztöchiometriai számítások reakcióegyenletek alapján és az anyag tisztasága
	26	L6: Sztöchiometriai számítások reakcióegyenletek alapján és a tömegszázalékos koncentráció
	28	L7: Sztöchiometriai számítások reakcióegyenleteken alapján, reagens fölöslege esetén
30	L8: Sztöchiometriai számítások reakcióegyenletek alapján, melyek bizonyos hozammal mennek végbe	
	32	Gyakorlatok és feladatok. Teszt
2 FEJEZET Reakciótípusok. Egyesülési reakció. Bomlási reakció		Egyesülési reakció
	36	L1: Az egyesülési reakció
	38	L2: Fémek égési reakciója. Bizonyos fénoxidok reakciója vízzel
	40	L3: Nemfémek égési reakciója. Bizonyos nemfém-oxidok reakciója vízzel
	42	L4: Fémek reakciója halogénnel
	44	L5: Nemfémek reakciója hidrogénnel
		Bomlási reakció
	46	L6: A bomlási reakció
	48	L7: Bizonyos karbonátok bomlása. Némely hidroxid bomlási folyamata
	51	L8: Az oxigénes víz bomlása
	54	Gyakorlatok és feladatok. Teszt
3 FEJEZET Reakciótípusok. Helyettesítési reakció. Cserebomlási reakció		Helyettesítési reakció
	58	L1: A helyettesítési reakció. Fémek reakciója sókkal
	60	L2: Fémek reakciója savakkal. Fémek reakciója vízzel. A fémek aktivitási sora
	65	Projekt. Alumínotermitia – bizonyos fémek előállításának módszerei
		Cserebomlási reakció
	66	L3: A cserebomlási reakció
	68	L4: A semlegesítési reakció
	72	L5: Csapadékképződéssel járó reakciók. Oldható bázisok és oldható sók reakciója nehezen oldódó bázisok képződésével
	75	L6: Sav reakciója egy gyengébb sav sójával
	77	L7: Bizonyos ionok azonosítása csapadékképző reakciók révén
80	Projekt – Reakciótípusok. Gyakorlati jelentőségük	
	82	Gyakorlatok és feladatok. Teszt
4 FEJEZET A kémia jelentősége az életünkben	86	L1: Exoterm folyamatok, endoterm folyamatok. A kalcium-karbonát bomlása-endoterm folyamat
	88	L2: Építőanyagok
	92	L3: Égés – exoterm folyamat. Tüzelőanyagok
	96	L4: Az égéstermékek hatása a környezetre és az emberi szervezetre
	98	Projekt – Savas csapadékok
	100	L5: Némely semlegesítési reakció alkalmazása. Savlekötő gyógyszerek
	102	L6: Némely semlegesítési reakció alkalmazása. Talajjavítás
	104	L7: Műtrágyák
	106	L8: Fémionok szerepe az élő szervezetben. Bizonyos fémionok mérgező hatása
	110	L9: Hulladékok újrahasznosítása
113	Projekt – Hulladékok újrahasznosítása	
	114	Gyakorlatok és feladatok. Teszt
116	Év végi ismétlés. Összefoglaló felmérő	
118	Megoldások	
119	Melléklet	
120	A kémiai elemek periódusos rendszere	

Sajátos kompetenciák társítása

1.1.; 1.2.; 1.3.
2.1.; 2.2.; 2.3.; 2.4.
3.1.; 3.2.
4.1.

1.1.; 1.2.; 1.3.
2.1.; 2.2.; 2.3.; 2.4.
3.1.; 3.2.
4.1.; 4.2.

1.1.; 1.2.; 1.3.
2.1.; 2.2.; 2.3.; 2.4.
3.1.; 3.2.
4.1.; 4.2.

1.1.; 1.2.; 1.3.
2.1.; 2.2.; 2.3.; 2.4.
3.1.; 3.2.
4.1.; 4.2.

Általános kompetenciák

- 1 Bizonyos jelenségek és anyagok tulajdonságainak felfedezése, melyekkel a hétköznapi életben találkozunk.
- 2 Egy felfedező folyamat során nyert információk és adatok értelmezése.
- 3 Feladatmegoldás konkrét helyzetekben, a kémiára jellemző eszközök és algoritmusok alkalmazásának segítségével.
- 4 A kémiai anyagok és folyamatok saját személyünkre és a környezetünkre gyakorolt hatásának felmérése.

Sajátos kompetenciák

- 1.1 Bizonyos kémiai reakciók kutatása ismert összefüggésekben.
- 1.2 Különböző összefüggésekben előforduló jelenségek/folyamatok sajátos jellemzőinek értelmezése.
- 1.3 Sajátos kémiai szimbólumok és terminológia alkalmazása a kémiai elemek, egyszerű/összetett vegyületek és kémiai reakcióegyenletek leírása során.
- 2.1 Bizonyos hipotézisek megfogalmazása, melyek a vegyületek tulajdonságaira és a közöttük fennálló kapcsolatokra vonatkoznak.
- 2.2 Kutatási terv elkészítése a hipotézisek vizsgálatának céljából.
- 2.3 Az elkészített terv alkalmazása kutatási cél érdekében.
- 2.4 Következtetések megfogalmazása az egyéni kutatási eredmények alapján.
- 3.1 Összefüggések alkalmazása a reakcióegyenleteken alapuló számítások elvégzése érdekében.
- 3.2 Gyakorlati, elméleti és alkalmazható típusú feladatok megoldása.
- 4.1 Bizonyos vegyületek/ kémiai folyamatok alkalmazására vonatkozó előnyök, vagy az esetlegesen ezekben rejlő kockázat felismerése.
- 4.2 A kémiai anyagok és folyamatok saját személyünkre és a környezetünkre gyakorolt hatásának értékelése.

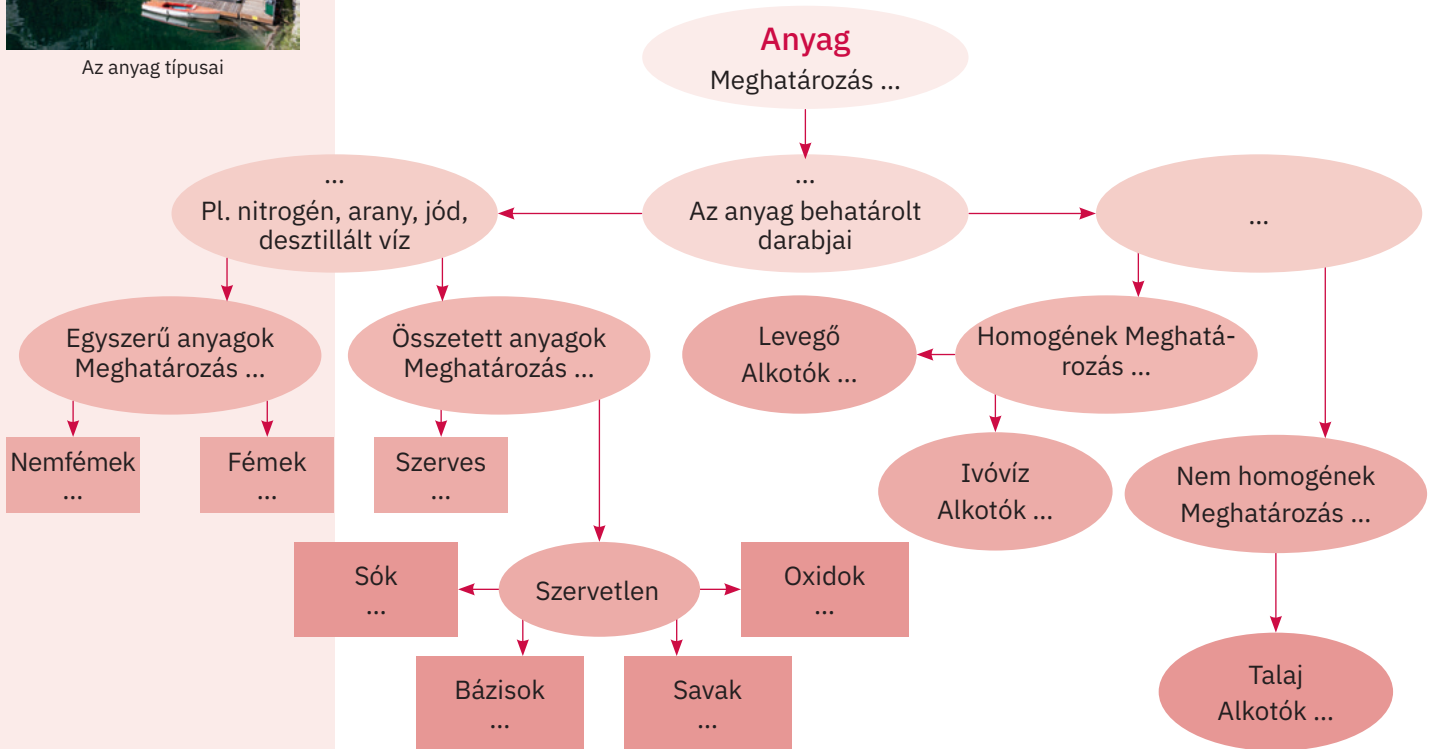
Anyag. Vegyi anyag. Keverékek. Vegyületek

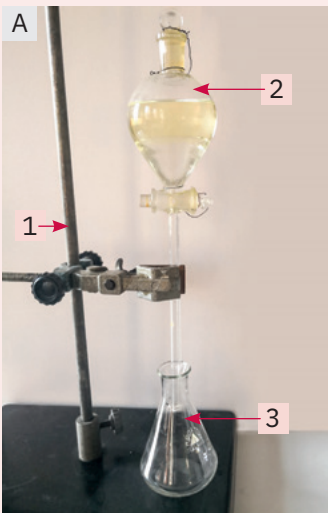
Az anyag típusai

Az alábbi vázlat szemlélteti az anyagok szerkezetét és szerveződési szintjeit. Figyeld meg alaposan mind az információkat, mind a képeket, amelyeket tartalmaz!

- A füzetedbe készíts egy hasonló vázlatot, amelyet ki kell egészítened, az utasításoknak megfelelően, a pontozott helyeken a színes, ovális alakú címkékkel.
- Az alábbi vegyi képletekkel egészítsd ki a vázlatban a megfelelő négyzet alakú címkéket. CaO , S , H_2SO_4 , SO_2 , CH_4 , O_2 , MgCl_2 , Na_2S , $\text{Ca}(\text{OH})_2$, C_{10}H_8 (naftalin), CO_2 , Fe , NaOH , KCl , SO_3 , Cu , $\text{C}_{12}\text{H}_{22}\text{O}_{11}$ (szacharóz), Zn , MgO , HCl , H_2 , KOH , CaSO_4 , C , H_3PO_4 , Li_2S , HNO_3 , P_4 , H_2S , Cu , $\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$ (etil-alkohol)
- A vegyi képletek alkotta sorozatot írd át a füzetedbe!
- Húzd alá egy vonallal a felsoroltak közül az ionos vegyületeket!

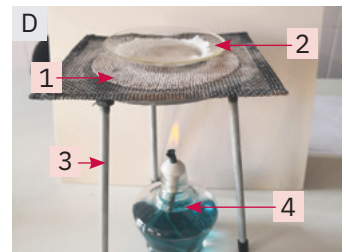
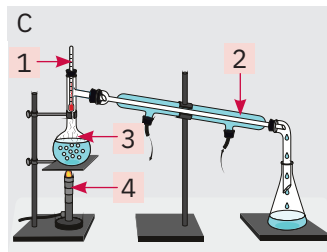
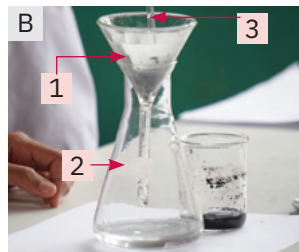

Keverékek szétválasztási módszerei

- Az alábbi képek anyagok elválasztási módszereit illusztrálják keverékeikből. Jegyezd le a füzetedbe a képhez tartozó betűjelet, majd mindegyik esetében állapítsd meg:

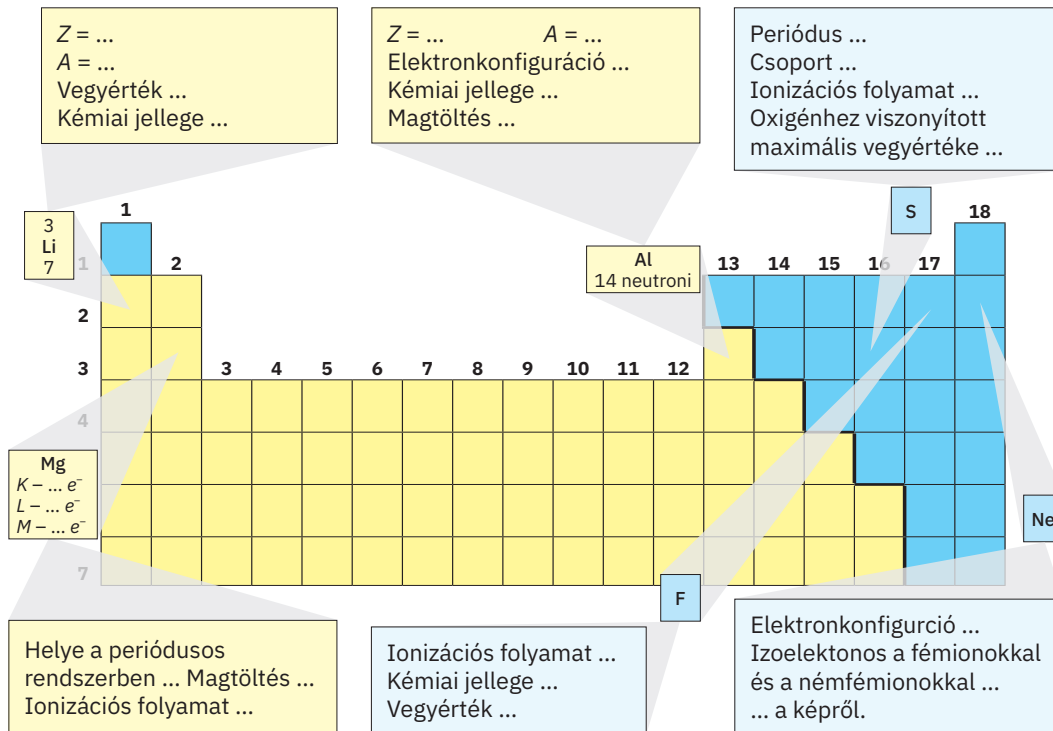
- az ábrázolt elválasztási módszer nevét;
- a keverék típusát, amely esetén alkalmazható;
- a számokkal jelölt laboratóriumi eszközök nevét valamennyi kép esetén;
- egy konkrét példát olyan keverékre, amely esetén a módszer alkalmazható.

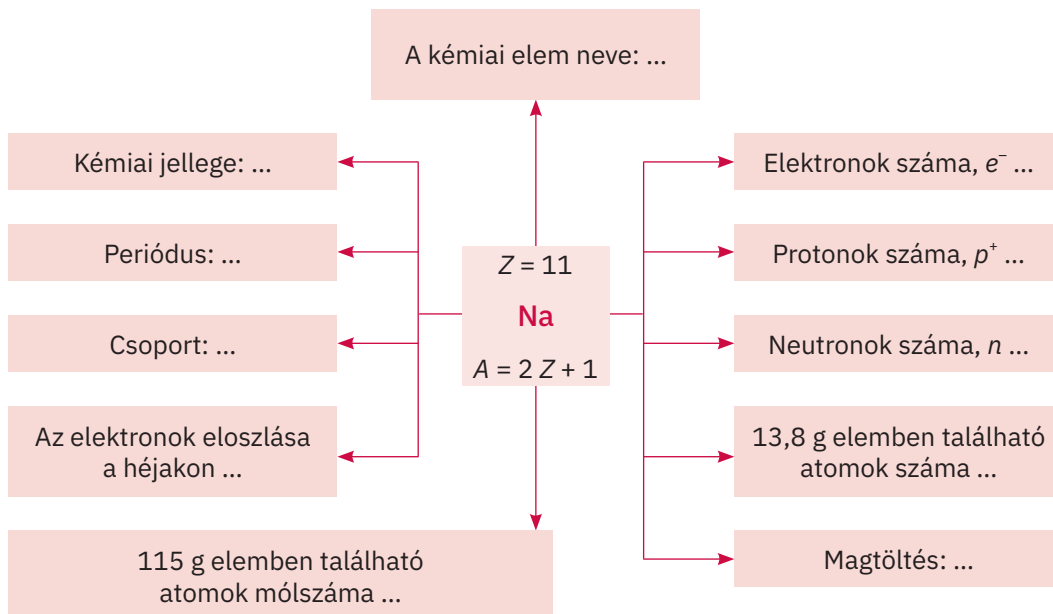

Az atom szerkezete. Az elemek periódusos rendszere

- Egészítsd ki a füzetben a pontozott részeket az alábbi, periódusos rendszerben megtalálható elemek esetében!

- Írd le a füzetedbe az alábbi vázlatot, majd a központi címke felhasználásával egészítsd ki a kipontozott részeket:

- Írd le a füzetedbe az alábbi ábra köreiben elhelyezett vegyjelek helyes nevét!

ÖNELLLENŐRZÉS!

Másold le a füzetedbe, és karikázd be a helyes válasz betűjelét!

- Az alábbiak közül helyes kijelentés:
  - az azonos típusú atomok összessége kémiai elemet alkot;
  - 108 kémiai elemet ismerünk;
  - a legelterjedtebb elem a Földön a hidrogén.
- A Periódusos Rendszerben az elemek elhelyezésének alapja:
  - az elektronok száma az utolsó előtti elektronszámon;
  - a Z növekedésének sorrendje;
  - a halmazállapot függvénye.
- Az atomban található részecskék közül nem rendelkeznek elektromos töltéssel:
  - protonok;
  - elektronok;
  - neutronok.
- Az a kémiai elem, amelynek 2 elektronja van az M héjon, és protonjainak száma egyenlő a neutronjainak számával:
  - $Z = 13, A = 28$;
  - $Z = 12, A = 24$;
  - $Z = 14, A = 28$.

Minden helyes válaszáért adj 2,25 pontot és egy pont jár hivatalból.

Összesen: 10 pont
Munkaidő: 10 perc

Válaszok:
1. a; 2. b; 3. c; 4. b.

Oldatok tömegszázalékos koncentrációja

Fiziológias sóoldat

Réz-szulfát oldat, CuSO_4

Az orvoslásban használt fiziológias sóoldat a só 0,9%-os koncentrációjú vizes oldata. Számítsd ki, mennyi vizet kell elpárologtatni 500 g fiziológias sóoldatból, hogy a koncentráció megkétszereződjön!

A 37%-os koncentrációjú kénsav oldatot a gépkocsik akkumulátorában használják fel. 20 cm^3 térfogatú kénsav oldatot, melynek koncentrációja 70% és sűrűsége $\rho = 1,62 \text{ g/cm}^3$, 37%-os koncentrációra hígítanak. Milyen térfogatú vizet használtak fel a hígításhoz?

$$\frac{C}{100} = \frac{m_{\text{old}}}{m_0}$$

Mindkét esetben a számításokat végezd el a füzetedbe, majd a kapott eredményeket hasonlítsd össze a padtársad eredményeivel!

Az élelmiszeripar felhasználja az ecet nevezetű keveréket, amely az ecetsav vizes oldata. Számítsd ki, mennyi ecetsav illetve víz található 15 kg ecetben, ha koncentrációja $c = 6\%$!

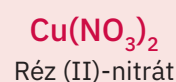
A réz-szulfát oldatot a szőlőtőkék permetezésére használjuk, hogy megvédjük őket a kórokozókkal szemben. Határozd meg annak a kékkő oldatnak a koncentrációját, amelyet 250 g $c = 15\%$ -os, valamint 200 g $c = 18\%$ -os koncentrációjú oldat és 300 g víz összekeverésével nyertünk!

Számítások vegyi képletek alapján

- Készíts a füzetedbe egy vázlatot az alábbi alapján! Végezd el a kért számításokat a négy címkének megfelelően, a központi vegyület, azaz a réz (II)-nitrát, $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$ alapján. Egészítsd ki a pontozott helyeket a kapott eredményekkel, majd hasonlítsd össze őket a padtársad eredményeivel!

- a** A vegyület tömege, amely ugyanannyi fémet tartalmaz, mint 0,25 mol réz (II)-oxid: $m = \dots \text{ g}$
- b** Atomaránya:
 $\text{Cu} : \text{N} : \text{O} = \dots : \dots : \dots$

- c** Tömegaránya:
 $\text{Cu} : \text{N} : \text{O} = \dots : \dots : \dots$
- d** Az oxigénatomok száma 0,75 mol vegyületben: $\dots$ atom

- e** Tömegszázalékos összetétele:
 $\text{Cu} = \dots \%$; $\text{N} = \dots \%$; $\text{O} = \dots \%$
- f** A vegyület tömege, amely 3,2 g oxigént tartalmaz: $m_{\text{Cu}(\text{NO}_3)_2} = \dots \text{ g}$

- g** Móltömege: $M_{\text{Cu}(\text{NO}_3)_2} = \dots \text{ g/mol}$
- h** 380 g vegyületben található nitrogén tömege: $m_{\text{N}} = \dots \text{ g}$

$6,022 \cdot 10^{23}$
Szénatom
 $12,044 \cdot 10^{23}$
Oxigénatom

$6,022 \cdot 10^{23}$
molekula

44 g

1 mol

Szén-dioxid,
 CO_2

Év eleji felmérő

- 1 Másold le a füzetedbe, majd jelöld I betűvel az igaz, és H betűvel a hamis kijelentéseket a pontozott mezőben!
- a ... Melegítés során a cukor, mely szilárd, kristályos anyag, sárgás színű cseppfolyós anyagot képez, míg égéskor egy másik, változatlan összetételű anyag keletkezik belőle.
- b ... A bronz és réz kifejezések közül tiszta anyagra a bronz megnevezés vonatkozik.
- c ... A fizikai állandók mérhető fizikai tulajdonságok, amelyeket mérőműszerek segítségével határozzunk meg.
- 2 Állapítsd meg az alábbi keverékek esetén alkalmazható elválasztási módszereket:
- a kénpor és víz ...;   b só és víz ...;   c alkohol és víz ...
- 3 Nevezd meg az a–e jelölésű laboratóriumi eszközöket a jobb oldali oszlopból!
- 4 Válaszd ki a zárójelből a helyes kifejezést!
- a Az az oldat, amelyet két vagy több anyag oldódása révén nyertünk, ... (*heterogén/homogén*).
- b A fiziológiás oldat, melyet az orvoslás használ, ... vízben való oldásával nyerik. (*glükóz/nátrium-klorid*).
- c A tömegszázalékos koncentráció megmutatja 100 g ... található oldott anyag tömegét (*oldószerben/oldatban*).
- 5 Másold le a füzetedbe az alábbi táblázatot, majd párosítsd az A oszlopban levő kémiai fogalmak sorszámát a B oszlopban található megfelelő kijelentések betűjelével és írd le válaszodat a C oszlopba:

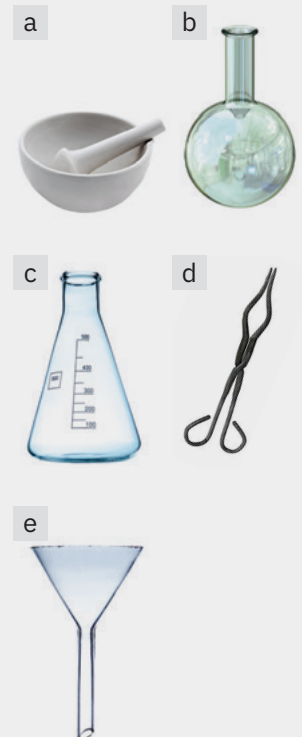
A	B	C
1 Kémiai elem	a az elektronok összessége, amelyek az atommag körül keringenek.	...
2 Atommag	b jele Z és egyenlő az atommagban lévő protonok, p^+ számával.	...
3 Atommól	c majdnem az atom teljes tömegét tartalmazza.	...
4 Elektronburok	d olyan atomfajtákat jelöl, amelyeknek ugyanolyan atomszámuk, azaz ugyanolyan számú töltésük van.	...
5 Atomszám	e az az anyagmennyiség, melynek grammal kifejezett tömege számszerűen megegyezik az elem relatív atomtömegével és amely $6,022 \cdot 10^{23}$ atomot tartalmaz (Avogadro-féle szám).	...

- 6 Másold le a füzetedbe, és karikázd be a vegyületeknek megfelelő helyes elnevezést/vegyi képletet:
- a SO_3 – kén-oxid/kén-trioxid;   f Al_2O_3 – alumínium-oxid/
alumínium-trioxid;
- b Kalcium-hidroxid – $\text{Ca}(\text{OH})_2/\text{Ca}(\text{OH})_3$;
- c Kénsav – $\text{H}_2\text{SO}_3/\text{H}_2\text{SO}_4$;
- d $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$ – réz(II)-nitrit/réz (II)-nitrát;
- e hidrogén-klorid – $\text{H}_2\text{Cl}/\text{HCl}$;
- g $\text{Mg}_3(\text{PO}_4)_2$ – magnézium-foszfát/
magnézium-foszfát;
- h Cink-hidroxid – $\text{Zn}(\text{OH})_2/\text{ZnOH}$.
- 7 Az oltatlan mész, amelyet az építkezéseken használnak, a kalcium-karbonát hőbontásával keletkezik, amely a mészkő egyik vegyülete. Számítsd ki egy 70 tonna tömegű és 90,5% tisztaságú mészkőtömbben tartalmazott tiszta kalcium-karbonát tömegét és a szennyeződések tömegét.
- 8 300 g tömegű és 20% -os koncentrációjú marószóda oldathoz hozzáadunk egy másik, 400 g tömegű és 25%-os koncentrációjú marószóda oldatot.
- a Számítsd ki a végső oldat tömegét!
- b Mennyi víz található a végső oldatban?
- 9 A salétromsav, HNO_3 , esetén határozd meg:
- a Az atomarányt H : N : O és a tömegarányt H : N : O;
- b A tömegszázalékos összetételt, valamint a 140 g salétromsavban található nitrogén tömegét;
- c 96 g oxigént tartalmazó salétromsav tömegét;
- d 126 g salétromsavban lévő atomok számát!

Pontozás:

1	9 pont
2	9 pont
3	5 pont
4	3 pont
5	10 pont
6	4 pont
7	14 pont
8	16 pont
a – 8 pont	
b – 8 pont	
9	20 pont
a – 6 pont	
b – 4 pont	
c – 5 pont	
d – 5 pont	

10 pont hivatalból
Összesen: 100 pont
Munkaidő:
50 perc

1.F

Vegyületek kémiai átalakulásai. Sztöchiometriai számítások kémiai reakciók alapján

Az Univerzumban amennyit
elveszünk egy testtől, az egy másik
testhez adódik hozzá.

M.V. Lomonoszov – 1748

1 Téma 14

Kémiai reakciók. Kémiai reakciók egyenletei

- 1.L A kémiai reakciók
- 2.L A tömegmegmaradás törvénye
- 3.L A kémiai reakcióegyenlet. Az atommegmaradás törvénye

2 Téma 20

Sztöchiometriai számítások kémiai reakciók alapján

- 4.L Kémiai reakciók sztöchiometriája
- 5.L Reakcióegyenleteken alapuló sztöchiometriai számítások és az anyag tisztasága
- 6.L Reakcióegyenleteken alapuló sztöchiometriai számítások és a tömegszázalékos koncentráció
- 7.L Sztöchiometriai számítások reakcióegyenleteken alapján, reagens fölöslege esetén
- 8.L Reakcióegyenleteken alapuló sztöchiometriai számítások, melyek bizonyos hozammal mennek végbe

Értékelés 32

Gyakorlatok és feladatok. Teszt

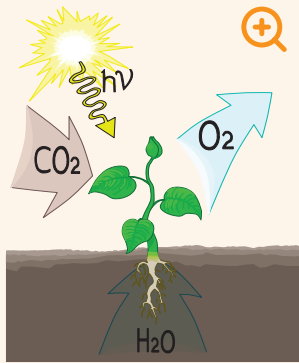

A természetben semmi nem vész el, semmi
nem teremődik, csupán átalakul.

A.L. Lavoisier – 1774

A fotoszintézis folyamata

Kémiai reakciók

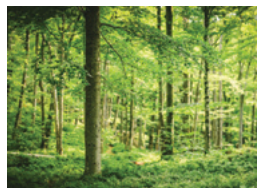
Már tudod

- A világ körülötted folyamatosan átalakul, a testek és anyagok állandó változásának következtében.
- Ezek lehetnek fizikai változások, melyeket fizikai jelenségeknek nevezünk és nem érintik az anyag összetételét, vagy az anyag összetételét érintő változások, amelyeket kémiai jelenségeknek vagy kémiai reakcióknak nevezünk.

A természet szimfóniája, ahogyan egyik évszaktól a másikba sáplik át számos kémiai reakciónak köszönhető, miközben új vegyi anyagok jönnek létre, avagy meglévők bomlanak el.

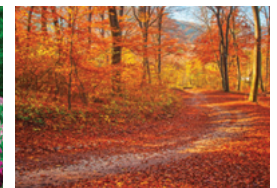
Tél

Tavas

Nyár

Ősz

A növények világa, azaz magának a Földnek a csodája, ahogyan mi ismerjük, szintén számos kémia reakción alapul, melyek révén a víz és a szén-dioxid szerves vegyületekké és oxigénné alakul át a napfény jelenlétében, a fotoszintézis során.

A növények képesek szén-dioxidból és vízből, többek között, glükózt előállítani, amely a szőlőt, a körtét, szilvát édesíti meg.

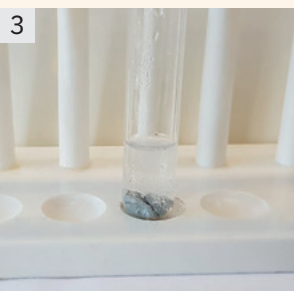
Az illatok, színváltozások, száraz levelek rothadása, hő- illetve fényfejlődés mind-mind arra utalnak, hogy kémiai reakciók játszódnak le.

Cinkszemcsék

Sósav oldat és cink-szemcsék

Cink reakciója sósavval

Új ismereteket szerzel

Kísérletezzünk!

Dolgozz figyelmesen! Tartsd be a rád és környezetedre vonatkozó munkavédelmi szabályokat!

Csoportmunka. Dolgozz együtt a padtársaddal!

A munkaasztalokon találhatóak: cink szemcsék az óraüvegen (1. ábra) és sósav a kémcsőben (2. ábra).

- Helyezzétek a cink-szemcséket a kémcsőbe. Öntsetek rá sósavat. (3. ábra). Mit figyeltetek meg?
- Óvatosan közelítsetek égő gyufát a kémcső szájához. Figyeljétek meg a kémcső falát. Mit vesztek észre?
- Óvatosan érintsetek meg a kémcső alját. Mi történt?
- Másoljátok le az alábbi táblázatot a füzetetekbe, és egészítsétek ki!

Elvégzett kísérlet	Felhasznált anyagok és eszközök	Megfigyelések	Következtetések

Az eredmények magyarázata

- A cinkszemcsék sósav oldattal való érintkezésekor megfigyelhető a cink fogyása és gázbuborékok keletkezése.
- Az égő gyufa hatására a keletkező gáz a kémcső szájánál kékes lánggal ég.
- Színtelen oldat keletkezik, ugyanakkor a kémcső, amelyben lejátszódik a folyamat, erősen felmelegszik.
- A kémcső falán vízcseppek jelennek meg.

Következtetés

A cink és a sósav új anyaggá alakult át. A keletkezett gáz égéséből arra következtetünk, hogy ez a gáz a hidrogén.

A hidrogén égése a levegő oxigénjének jelenlétében vízcseppek megjelenéséhez vezetett a kémcső falán.

- Hasonlítsd össze az alábbi táblázatot azzal, melyet te készítettél!

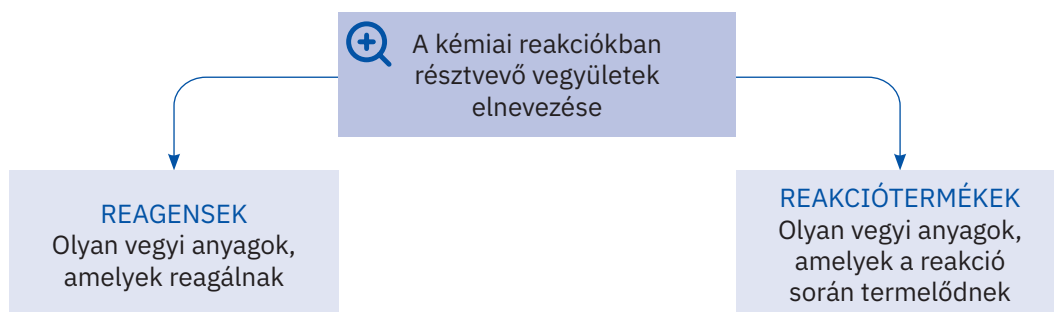
Elvégzett kísérlet	Felhasznált eszközök és anyagok	Megfigyelések	Következtetések
<ul style="list-style-type: none"> • Sósav reakciója cinkkel • Hidrogén égése 	<ul style="list-style-type: none"> • Kémcső • Óraüveg • Cinkszemcsék • Hidrogén-klorid oldat 	<ul style="list-style-type: none"> • Keletkezik egy gáz, amely kékes lánggal ég. • Színtelen oldat jön létre. • A reakció során a kémcső felmelegszik. • A gáz égése vízcseppek megjelenéséhez vezet. 	<ul style="list-style-type: none"> • A kémcsőben olyan jelenségek zajlanak le, amelyek során a kezdeti anyagok átalakulnak, és új, más tulajdonságokkal rendelkező anyagok keletkeznek.

Jegyezd meg!

Azt a jelenséget, amely során egy vagy több vegyület új, más összetételű és tulajdonságú vegyületekké alakul át, kémiai reakciónak nevezzük.

Az átalatok elvégzett kísérlet során két kémiai reakció játszódott le.

1. **cink + hidrogén-klorid → hidrogén + cink-klorid**
2. **hidrogén + oxigén → víz**

Alkalmazd!

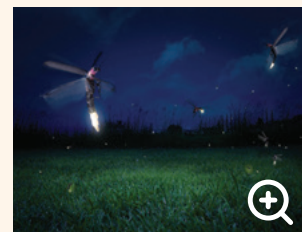
Írd le a füzetedbe az alábbi vázlatot, majd egészítsd ki a követelményeknek megfelelően, azokkal a vegyületekkel, amelyek az átalatok elvégzett kémiai reakciókban részt vettek!

Reagensek		Reakciótermékek	
Egyszerű vegyületek	Összetett vegyületek	Egyszerű vegyületek	Összetett vegyületek

TUDDAD-E?

A szentjánosbogarak az általuk létrehozott fény segítségével kommunikálnak. A fény oxigén felhasználásával keletkezik.

Meglepő, hogy bár fényük intenzitása a gyertya fényének 1 000-szerese, a keletkező hő mennyisége nagyon kicsi, ezért a parányi fénylő élőlény nem "égeti el" saját magát.

Szentjánosbogár